

Op Het Vinkentouw

Nummer 123, november 2011

In dit nummer:

Oever- en waterpiepers aan de kust van Groningen

Ringverslag 2010

Symposium 100 jaar vogels ringen

Geciteerd uit Ringersnet

Terugmeldingen 2011-3

**Periodiek van het Vogeltrekstation -
Centrum voor vogeltrek en demografie**

Vogeltrekstation is een samenwerkingsverband van NIOO-KNAW en de Ringersvereniging

OP HET VINKENTOUW - nr. 123, november 2011

Periodiek van het Vogeltrekstation – centrum voor vogeltrek- en demografie (voorheen de Nederlandse Ringcentrale). Het Vogeltrekstation is een samenwerkingsverband van NIOO-KNAW en de Ringersvereniging.

Op Het Vinkentouw verschijnt drie maal per jaar en wordt gratis toegezonden aan alle ringvergunninghouders en relaties. Verkoop van losse nummers uitsluitend via www.vogeltrekstation.nl/winkel. Downloadbaar als pdf op www.vogeltrekstation.nl/resultaten/op-het-vinkentouw.

Vogeltrekstation

Postbus 50

6700 AB Wageningen

tel. (0317) 473 465

fax. (0317) 473 675

email: vogeltrekstation@nioo.knaw.nl

website: www.vogeltrekstation.nl

Redactie: Ton Eggenhuizen, Henk van der Jeugd, Jan Staal, Gijs van Tol.

Illustraties: Wim Verholt, VRS Castricum, auteurs

Layout: Henk van der Jeugd

Druk: Multicopy, Ede

ISSN 1386-985X

Kopij: Bijdragen graag per email, bij voorkeur in Word for Windows (office 2000 of recenter), of op een andere wijze, overeen te komen met de redactie. **Naamgeving van vogels** volgens Voous (1980). **Geciteerde literatuur** in de tekst als volgt: (Jansen 1996), (De Visser & Pietersen 1984), bij meer dan twee auteurs (Klaasen *et al.* 1999), in volgorde van publicatie (Pietersen 1976; Jansen 1991). De **literatuurlijst** behoort op alfabetische volgorde te zijn op het eerste woord van de familienaam. Titels s.v.p. in de originele taal. Voorbeelden:

Svensson L. 1992. *Identification Guide to European Passerines*. Stockholm. ISBN 91-630-1118-2.

Visser K.L. de 1948. *Veel Struisvogels dit jaar*. Op Het Vinkentouw 12: 4-7.

Voous K.H. 1980. *Lijst van Europese Broedvogels, inclusief Nederlandse Vogellijst*. Limosa 53: 91-103.

Vragen omtrent aanlevering van kopij richten aan Henk van der Jeugd. De redactie behoudt zich het recht voor de binnengekomen artikelen te redigeren, u krijgt daarna uw kopij ter lezing retour.

Kopij voor het komende nummer (OHV nr.124) inzenden voor 1 februari 2012.

Voorwoord

Dit is het laatste nummer van Op Het Vinkentouw dat verschijnt in het jubileumjaar 2011. Een jaar waarbij in de media ruime aandacht is geweest voor het 100 jaar ringen van vogels in Nederland. Het jaar wat wij feestelijk ingezet hebben met het op 24 mei 'historisch' nabootsen van het ringen van de eerste vogel (spreeuw) in 1911 in de polder Arkemheen bij Nijkerk. Het jaar waarin op 9 september een jubileumsymposium werd georganiseerd in Naturalis te Leiden. Leiden eveneens van historische betekenis voor het ringen van vogels in Nederland. Het jaar waarin extra de aandacht werd gevestigd op het belang van vogels ringen. Ook het jaar waarin hierop 'bescheiden' kritiek was.

Maar laat het ook een jaar geweest zijn van reflectie en van bezinning. Wij dienen ons er van bewust te zijn dat wij als ringers bevoorrecht zijn ten opzichte van andere Nederlanders. In onze veranderende maatschappij is alles niet meer zomaar vanzelfsprekend. Wij moeten goed nadenken over de toekomst van het ringen van vogels in Nederland. Onderwerpen zoals klimaatsverandering, volksgezondheid, nieuwe technieken enz. dienen daarbij in samenhang en los van elkaar beschouwd te worden. Heeft het ringwerk toekomst? Ja, zeker gezien genoemde onderwerpen. Kwaliteit dient echter gewaarborgd te zijn en daar waar het kan verbeterd te worden. Het ringen van vogels moet te allen tijde de toets der kritiek kunnen doorstaan. De eerste 100 jaar ringwerk zijn nu achter ons. Laten wij – ook in het belang van de ringers van de toekomst – het goede werk wat wij doen voortzetten en goed beginnen aan de komende 100 jaar.

In deze aflevering doet Gijs van Tol, voor diegenen die niet aanwezig konden zijn, kort verslag van de inhoud van de lezingen die gehouden zijn op het symposium in Naturalis te Leiden.

Daarnaast is een artikel opgenomen van de hand van Jan Doevendans waarin een interessante vraagstelling ten aanzien van de naamgeving van piepers en hoe naar zijn oordeel het in de database vastgelegd dient te worden. De visie van Kees Roselaar hierop is in het artikel verwerkt.

Voorts kunnen wij in deze OHV het verlate Ringverslag 2010 lezen. Een verslag van wat wij in dat jaar allemaal hebben ingebracht. U kunt uw eigen activiteiten en gegevens toetsen aan het landelijke beeld. Interessant in het Ringverslag zijn

altijd de soorten die nauwelijks aandacht krijgen en waarvan alleen bij toeval exemplaren geringd worden.

Gijs van Tol schenkt in de rubriek 'Gelezen op Ringersnet' weer aandacht aan opmerkelijke of interessante zaken. Hij vermeldt een onderzoek naar slachtoffers in mistnetten en een kritische reactie daarop. De toepassing van moderne middelen, met name het gebruik van geolocators. Voorts het vangen van waterrietzangers en ook nog iets ten aanzien van tongspots bij veldleeuweriken.

Jan Staal

Agenda

26 november 2011	Landelijke Dag, Nijmegen
10 december 2011	52 ^e Ringersdag RADIX Wageningen

Inhoud

Voorwoord	3
Agenda	3
Inhoud	3
Oever- en waterpieper aan de kust van Groningen	4
Ringverslag 2010	8
Symposium 100 jaar vogels ringen	17
Geciteerd uit ringersnet	20
Terugmeldingen 2010-2	21
Mededelingen van het Vogeltrekstation	22

Onderzoek aan Oeverpieper (*Anthus petrosus*) en Waterpieper (*Anthus spinoletta*) aan de waddenkust van Noord-Groningen 1992-2007

Jan Doevendans, met bijdragen van Kees Roselaar en Henk van der Jeugd

Inleiding en methode

Vanaf 1992 wordt aan de noordkust van Groningen gedurende het winterhalfjaar door Doevendans en Viersma* onderzoek gedaan aan oever- en waterpiepers met behulp van slagnetten. Tussen 1997 en 2001 werd er niet gevangen. Vanaf 2001 gebeurt dit systematisch door (als de weersomstandigheden het toelaten) wekelijks tenminste één dag te vangen. Om de vogels te lokken wordt, elektronisch versterkt, op de netten de zang van oever- en waterpieper weergegeven. Op alle vangdagen liep de vangtijd tenminste vanaf zonsopgang tot 13.00 uur, soms tot (diep) in de namiddag.

Onderscheid oeverpieper / waterpieper

Oeverpiepers zijn in de hand betrekkelijk eenvoudig te onderscheiden van waterpiepers. Oeverpiepers zijn op de rug olijfgroen, hebben een (sterk) gevlekte borst en hebben grauw-witte randen aan de buitenste staartpennen. Waterpiepers hebben een bruinachtige rug, zijn minder gevlekt en hebben witte randen aan de buitenste staartpennen. In het voorjaar kan de borst van waterpiepers zelfs geheel wit zijn met een iets rossige gloed. Waterpiepers hebben vaak ook een meer duidelijke oog- of wenkbrauwstreep. Oever- en waterpiepers zijn (ook in het veld) gemakkelijk van graspiepers te onderscheiden omdat ze duidelijk groter zijn, meer rechtop lopen en bruine tot zwarte poten hebben. Graspiepers zijn kleiner, wiebeliger en hebben roze poten.

Resultaten

Vangdagen en gevangen aantallen worden weergegeven in twee tabellen die als bijlage 1 aan het einde van dit verhaal zijn opgenomen. Ondanks de wekelijkse pogingen werden oever- en waterpiepers vrijwel uitsluitend in en rond de maanden oktober en maart gevangen (zie bijlage 1). De uiterste vangdata zijn 2 november 2005 en 18 februari 2007. Jaarlijks varieerden de aantallen van nul in 2004 tot 19 in 2006. Dit aantal is ongeveer 25% van het totale aantal oever- en waterpiepers dat jaarlijks in Nederland geringd wordt (zie bijlage 1 en het ringverslag elders in dit nummer). In totaal werden t/m 2007 65 oeverpiepers en 12 waterpiepers gevangen. In 2008 werd extra aandacht besteed aan de piepers en werden maar liefst 75 oever- en 40 waterpiepers gevangen. Van de gevangen vogels waren vijf oeverpiepers al eerder ergens langs een zee kust in West-Europa geringd. Drie daarvan in Zweden, 1 in Noorwegen en 1 in Castricum.

Van de overige door ons geringde oeverpiepers ontvingen we 2 terugmeldingen. Eén werd 3 jaar later als skelet in een gebouw nabij de vangplaats teruggevonden, de andere werd begin december, 2 maanden na het ringen, dood teruggevonden aan de Somme in Noord-Frankrijk (tabel 1).

Alle door ons gevangen waterpiepers waren ongeringd. Van een door ons geringde waterpieper is (nog) geen terugmelding ontvangen.

Discussie

Piepers kennen, net als kwikstaarten, veel soorten en ondersoorten. De hier besproken oever- en waterpieper worden volgens de moderne nomenclatuur benoemd als twee aparte soorten: *Anthus petrosus* (oeverpieper / Rock Pipit) en *Anthus spinoletta* (waterpieper/ Water Pipit).

Tabel 1. Ringgegevens en terugmeldingen van aan de Groninger kust gevangen oeverpiepers (*Anthus petrosus*)

Ringnummer	geringd als	ring – of vindplaats	ringdatum	terugmelding	dagen	afstand
<i>Terugmeldingen Groningen, geringd elders:</i>						
SVS AP.26165	nestjong	Halland, Zweden	26-05-1993	17-09-1993	114	539 km
Arnhem F.583865	1kj	Castricum	06-10-1995	05-04-1996	182	179 km
STAV E.524546	Vg	Makkevika, Noorwegen	02-10-2002	05-11-2002	34	1007km
SVS CD.91136	Vg, man	Halland, Zweden	27-09-2006	11-10-2006	14	540 km
SVS CD 44537?		<i>in onderzoek</i>	?	11-10-2006	?	
<i>Terugmeldingen elders, geringd Groningen:</i>						
Arnhem F.294422	1kj man	Eemshaven NL	30-09-1993	02-01-1996	824?	5 km
Arnhem F.675720	1kj man	Somme, Frankrijk	30-09-1995	01-12-1995	62?	507 km

Volgens Dickinson et al. (2003) kent de oeverpieper drie ondersoorten; *petrosus* (Britse eilanden), *kleinschmidti* (Faeröer Eilanden) en *littoralis* (Scandinavië). De waterpieper kent eveneens drie ondersoorten, *spinoletta* (broedt in de bergen van Europa en overwintert in het laagland), *coutellii* (bergen van Turkije, Kaukasus en Iran) en *blakistoni* (bergen van centraal Azië). Daarnaast bestaat er nog de soort *Anthus rubescens* (pacifische waterpieper / Buff-bellied Pipit) met twee ondersoorten, *rubescens* uit Noord Amerika en *japonica* uit oost Azië en Japan.

Op *coutellii* en *blakistoni* na zouden alle ondersoorten in Nederland kunnen voorkomen; *A. rubescens* is nog niet in Nederland vastgesteld, maar *A. r. rubescens* uit Noord Amerika is tegenwoordig met zekere regelmaat in Engeland en IJsland geïdentificeerd, *A. r. japonica* broedt oost van de Yenisey (westelijker dus dan menige bij ons al wel vastgestelde *Phylloscopus*) en trekt regelmatig door in het Midden Oosten, onder andere in Israel, en is al in Italië gevonden. Van *kleinschmidti* is er een vondst in Nederland van een op Fair Isle geringde pul (van den Berg & Bosman 1999), en over *petrosus* meldt Kees Roselaar "we hebben er hier in het museum een paar uit Nederland in de la liggen die mijns inziens niet van Britse vogels zijn te onderscheiden. Deze vogels hebben een kleur als *petrosus* en zijn indertijd ook zo door Voous gedetermineerd. Het huidige CSNA/CDNA heeft dit verder nooit gereviseerd, maar gezien de vondst van Fair Isle ligt het wel in de lijn der verwachtingen dat ook *petrosus* af en toe opduikt. *Petrosus* in het veld onderscheiden lijkt me echter ondoenlijk".

Het op grond van nieuwe inzichten (bijvoorbeeld DNA), herindelen van soorten en/of ondersoorten geeft altijd gedonder. Eerder gepubliceerde boeken en artikelen blijven uiteraard de oude naamgeving hanteren, evenals waarnemers die nog de oude standaardwerken in huis hebben. Op internet werkt dat net zo, alleen krijg je daar, heel snel, de oude én nieuwe naamgeving doodleuk, door elkaar heen, op één scherm. Extra boeiend wordt het als je, lerend met Google, buitenlandse namen gaat invoeren in de zoekmachine. De Engelsen geven als vertaling voor hun "Rockpipit, *Anthus petrosus*" de Dutch name: "oeverpieper/waterpieper". Dat is fout en extra verwarrend. Bij ons is met *Anthus spinoletta petrosus* de "Britse oeverpieper" als ondersoort bedoeld, die door sommigen wel als 'rotspieper' is benoemd (maar zie onder). De Engelsen noemen

de bij ons meest doortrekkende en overwinterende, uit Scandinavië komende, oeverpiepers, *Anthus petrosus littoralis* dan ook "Scandinavian rockpipit".

Figuur 1. Oeverpieper (*VRS Castricum*)

Volgens Henk van der Jeugd is er veel verwarring ontstaan doordat de door het Vogeltrekstation gehanteerde EURING-lijst nog de oude systematiek volgt gebaseerd op de lijst van Voous (1977). Daarop worden de waterpieper, oeverpieper en de pacifische waterpieper als ondersoorten van één soort beschouwd. Op zich is dat geen probleem, want hoewel de latijnse namen in deze lijst niet up to date zijn worden alle bekende taxa wel onderscheiden. De 'Nederlandse' naamgeving van deze taxa zoals deze tot recent door Vogeltrekstation werd gehanteerd was echter wat verwarrend en deels onjuist. Zo werd *A. spinoletta* ook in POOT met *Anthus spinoletta* aangeduid zonder Nederlandse naam (want het is volgens de huidige systematiek geen soort meer), en droegen *A. spinoletta petrosus*, (nu *A. petrosus petrosus*) de naam 'rotspieper' en *A. spinoletta petrosus* (nu *A. petrosus littoralis*) de naam oeverpieper. Conform het laatst verschenen overzicht van in Nederland geringde vogels waarin de oude naamgeving werd gehanteerd zijn er tussen 1911 en 2008 nog nooit 'rotspiepers' in Nederland geringd. (Speek 2009). Wél worden drie vondsten vermeld, wat dus in het buitenland geringde vogels moeten zijn die in Nederland zijn teruggevonden. In het gegeven dat 'rotspiepers' (Britse oeverpiepers), ook in de hand, moeilijk te onderscheiden zijn van 'Scandinavische' oeverpiepers ligt mogelijk het feit verscholen dat, tot nu toe, geen enkele rotspieper in Nederland is geringd. Omdat er tot nu toe wél drie 'rotspiepers' (*Anthus spinoletta petrosus*) teruggevonden zijn in Nederland ligt het voor de hand te veronderstellen

Tabel 2. Naamgeving van oever- en waterpiepers volgens de oude en nieuwe indeling (zie tekst).

Euring Code	EURING naam	Oude Nederlandse naam in POOT	Voorstel nieuwe EURING naam	Nederlandse naam (in GRIEL)
10140	<i>Anthus spinoletta</i>	' <i>Anthus spinoletta</i> '	<i>A. spinoletta</i> / <i>petrosus</i>	waterpieper / oeverpieper
10141	<i>Anthus s. spinoletta</i>	Waterpieper	<i>Anthus spinoletta</i>	waterpieper
10142	<i>Anthus s. petrosus</i>	Rotspieper	<i>Anthus petrosus</i>	oeverpieper
10143	<i>Anthus s. littoralis</i>	Oeverpieper	<i>Anthus p. littoralis</i>	--
10144	<i>Anthus s. rubescens</i>	--	<i>Anthus rubescens</i>	Pacifische waterpieper (niet GRIEL)

dat er wel degelijk ook ongeringde Britse oeverpiepers (*Anthus spinoletta petrosus*) in Nederland komen. Algemeen wordt echter aangenomen dat de meeste oeverpiepers in Nederland tot het Scandinavische ras behoren (*A. p. littoralis*). Kees Roselaar schrijft: "Er is binnen de CDNA ooit een afspraak gemaakt dat ondersoorten geen eigen Nederlandse naam krijgen. Omdat ondersoorten geografische rassen zijn kunnen ze echter een geografische aanduiding krijgen ter onderscheiding: *petrosus* - Britse Oeverpieper, *littoralis* -Scandinavische Oeverpieper, etc. De naam Rotspieper komt in Nederland officieel niet voor." In GRIEL is deze naam dan ook verwijderd, en is de naamgeving aangepast zoals weergegeven in tabel 2. Tegelijkertijd wordt in EURING verband gewerkt aan een complete revisie van de naamlijst, met als doel deze beter aan te laten sluiten op de huidige, algemeen geaccepteerde taxonomie (De Britse BOU lijst wordt daarbij als leidraad gebruikt). De uitdaging ligt er daarbij in de oude codering geen geweld aan te doen (want dat geeft problemen in de databse van de 40 Europese ringcentrales), maar uitsluitend de naamgeving van de codes te wijzigen (en znodig nieuwe codes te maken voor nieuwe taxa). Waterpieper, oeverpieper en pacifische waterpieper worden daarbij tot soorten verheven. De oude *Anthus s. petrosus* wordt nu de soort oeverpieper *A. petrosus* zonder de geografische toevoeging *petrosus*. De oude *Anthus s. littoralis* wordt dan *A. petrosus littoralis* ('Scandinavische oeverpieper') maar deze krijgt geen Nederlandse naam (maar omdat de oude euringcode niet verwijderd kan worden moet deze wel gehandhaafd blijven). De naam 'rotspieper' vervalt.

Conclusies

Doordat de waterpieper in Nederland tot recent op de EURING-lijst als ondersoort *Anthus spinoletta spinoletta* werd benoemd en *Anthus spinoletta littoralis* voor oeverpieper werd gebruikt, terwijl ook de Britse oeverpieper als *Anthus spinoletta petrosus* met de onofficiële naam

'rotspieper' voorkwam, is in het veld veel verwarring ontstaan over de benoeming van respectievelijk de Scandinavische vorm van de oeverpieper *Anthus petrosus littoralis* en de Britse vorm van de oeverpieper *Anthus petrosus petrosus*. Het lijkt er op dat Nederlandse ringers wél de soort *Anthus spinoletta* juist tot waterpieper determineren, maar dat de ondersoorten *Anthus petrosus littoralis* en *Anthus petrosus petrosus* niet van elkaar worden onderscheiden. Dat onderscheid wordt op grond van het kleeft tot nu toe ook onmogelijk geacht (zie o.a. Svensson; 1984). Bij het invoeren van ringgegevens werd men tot recent echter wel gedwongen dit onderscheid te maken vanwege de oude, bovenbeschreven naamgeving (oever- óf rotspieper). Met de naamswijziging in GRIEL wordt dit probleem opgelost, en kan elke oeverpieper, ongeacht ras, worden ingevoerd als *Anthus petrosus*; oeverpieper. De Scandinavische oeverpieper *A. p. littoralis* blijft in de EURING code gehandhaafd, maar heeft geen nederlandse vertaling en kan in GRIEL niet worden ingevoerd. Mochten er in de loop der tijd betrouwbare veldkenmerken komen waarop het onderscheid tussen de rassen *petrosus* en *littoralis* wel kan worden gemaakt dan zal *littoralis* worden aangeduid als Scandinavische oeverpieper en zal er een nieuwe EURING code komen voor *petrosus*, de Britse oeverpieper. Het ontdekken van die kenmerken vereist noest veldwerk door ringers! Kees Roselaar verzucht dan ook aan het eind van zijn reactie "Er valt dus nog wel wat werk te verzetten in noord-Groningen: wie vangt er nou eens een japonica?!"

Literatuur

- Dickinson, E.C. (editor) 2003. The Howard & Moore Complete Checklist of Birds of the World. 3rd edition. Christopher Helm, London.
- Speek, G. 2009. Ringverslag van het Vogeltrekstation 2008 (nr. 93). Op Het Vinkentouw 116: 8-39.
- Svensson, L. 1992. *Identification Guide to European Passerines*. Stockholm.

van den Berg, A B & Bosman, C A W 1999. Zeldzame vogels van Nederland – Rare birds of the Netherlands. Avifauna van Nederland 1. GMB Uitgeverij, Haarlem.

Voous, K.H. 1977. *List of Recent Holarctic Bird Species*. British Ornithologists' Union.

* "Rita Viersma is op 25 mei 2011 overleden aan een longinfectie tijdens behandeling van acute leukemie. Dit artikel is aan haar opgedragen."

Jan Doevendans, jandoefgrn@gmail.com

Kees Roselaar, cees.roselaar@ncbnaturalis.nl

Henk van der Jeugd, h.vanderjeugd@nioo.knaw.nl

Bijlage 1. Gevangen aantallen oever- en waterpiepers in de periode 2001-2008 langs de Groninger noordkust. In de kolom 'VT' worden de aantallen zoals die in heel Nederland zijn gevangen en in de database van Vogeltrekstation zijn opgeslagen gegeven.

Oeverpieper

maand	feb			maa			sep		okt			nov		dec		totaal	VT
	2	3	1	2	3	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3		
2001							1	7								8	117
2002											1					1	111
2003				4			3		2							9	57
2004																0	52
2005				1			2	5	7							15	56
2006								1	18							19	36
2007	1						3	1		3		4	1			13	43
2008							11	15	10	13	20	2	3	1		75	110
totaal	1		0	5	0		19	23	42	18	21	6	4	1		140	582

Waterpieper

maand	feb			maa			sep		okt			nov		dec		totaal	VT
	2	3	1	2	3	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3		
2001																0	46
2002																0	61
2003									2							2	37
2004																0	38
2005									2	2						4	22
2006									1							1	5
2007									1	4						5	18
2008									10	23	5	1	1			40	82
totaal	0		0	0	0		0	0	12	31	7	1	1	0		52	309

Ringverslag 2010

Henk van der Jeugd & Woutéra van Andel

In het hier gepresenteerde overzicht zijn alle ring- en terugmeldgegevens verwerkt zoals bekend bij het Vogeltrekstation op 10 november 2011. De gepresenteerde gegevens zijn grotendeels nog niet gechecked op fouten. Dit verslag volgt dezelfde indeling als dat over 2009 (OHV 119). Bij de terugmeldingen wordt nu onderscheid gemaakt tussen terugmeldingen van vogels met een Nederlandse ring in het buitenland, vogels met een buitenlandse ring in Nederland, en vogels met een Nederlandse ring in Nederland.

Een aantal soorten dat in eerdere ringverslagen voorkwam is verdwenen omdat duidelijk is geworden dat de waarnemingen van deze soorten op invoerfouten berustte. Ook was in eerdere verslagen ten onrechte een aantal vogels opgenomen dat met Nederlandse ringen in het buitenland werd geringd. Deze waarnemingen zijn in het huidige verslag niet meegenomen. Het opschonen van het ringverslag en de database is nog niet afgerond. Een aantal soorten staat in dit verslag tussen haakjes omdat de juistheid van deze waarnemingen nog geverifieerd moet worden.

Het aantal geringde vogels in 2010 ligt iets hoger dan 2009. Dit verslag, en ook dat over 2009, is

echter nog niet compleet, omdat van een aantal ringers een deel van de gegevens nog niet is ingevoerd. Het aantal terugmeldingen in deze rapportage ligt een stuk lager dan in de rapportage over 2009. Dat wordt volledig veroorzaakt door het ontbreken van een groot aantal teruggemelde, gekleurde kokmeeuwen dat bij het samenstellen van deze rapportage nog niet via de bulkupload aan GRIEL was toegevoegd. Hetzelfde geldt voor een groot aantal terugmeldingen van huismussen uit een RAS project. Omdat de bulkupload van GRIEL foutvrij werkt sinds september 2011 verwachten we dat deze gegevens binnenkort zullen worden toegevoegd. Daarnaast ontbreken ook nog andere gegevens. In 2010 werd bijvoorbeeld de eerste ijseend geringd in Nederland (OHV 121), maar de gegevens ontbreken helaas in dit verslag. Ook de met bravoure gevangen zeevogels (OHV 120) vinden we niet terug. Ontbreken uw ringgegevens hier ook? Voer ze snel in!

Met de introductie van GRIEL is ook een aanvang gemaakt met de broodnodige update van EURING-codes en naamgeving van vogelsoorten. De tot recent gehanteerde EURING-code en Nederlandse naamgeving wijkt af van de huidige taxonomische opvattingen. De revisie heeft al geleid tot wijziging en toevoeging van een aantal Nederlandse namen, zoals u in GRIEL al heeft kunnen zien. Zo is de Nederlandse naam behorende bij EURINGcode 01680 gewijzigd van zwartbuikrotgans in rotgans. Dit betreft een correctie van een fout; 01680 verwijst namelijk naar de soort rotgans, waar geen onderscheid wordt gemaakt tussen de drie verschillende (onder)soorten *bernicla* (zwartbuikrotgans), *hrota* en *nigricans*. De EURING-codes van deze drie taxa (respectievelijk 01681, 01682 en 01683) dienen consequent gebruikt te worden, waarbij vrijwel alle in Nederland gevangen rotganzen behoren tot de ondersoort *bernicla* (01681), en ook als zodanig gedetermineerd kunnen worden. Reeds aanwezige ringgegevens van *bernicla* worden in dit ringverslag gemeld als 01681, hoewel ze tot nu toe zonder uitzondering als 01680 gerapporteerd zijn. In het geval van de rotganzen kan veilig worden aangenomen dat alle vogels die oorspronkelijk gerapporteerd werden als 01680 in feite 01681 betreft, aangezien de Nederlandse naam behorende bij 01680 al (hoewel foutief!) zwartbuikrotgans was. Bovendien zijn witbuikrotganzen wel correct gerapporteerd als 01682. De juistheid van 17 zwarte rotganzen (*nigricans*, 01683) moet echter nog geverifieerd

worden. Voor veel andere soorten is het moeilijker om achteraf de determinatie volgens de huidige taxonomie zeker te stellen. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de klauwieren. Tot recent was de code 15150 geassocieerd met de Nederlandse naam grauwe klauwier. EURING-code 15150 is echter een oude code die taxonomisch verwijst naar de supersoort grauwe / turkestaanse / daurische klauwier en stamt uit de tijd dat er helemaal geen onderscheid werd gemaakt tussen deze taxa op soortniveau. Onder deze code vallen de codes 15151, 15152 en 15153 die verwijzen naar, respectievelijk, de grauwe, turkestaanse, en daurische klauwier, die tegenwoordig alle drie de soortstatus hebben. Om het allemaal nog ingewikkelder te maken bestaat er tegelijkertijd ook de code 15140, die verwijst naar de, niet langer valide, soort isabelklauwier (turkestaanse en daurische klauwier samen), en in feite een doublure betreft. Elders in dit nummer wordt de problematiek van de water- en oeverpieper besproken. Het moge duidelijk zijn dat de revisie nog enige tijd nodig heeft!

Verklaring van de gebruikte termen

Geringd (*ringed*):

Pull: nestjong, nog niet vliegvlug (euringcode 1)

Pull: nestling or chick, unable to fly (euringcode 1)

1kj: eerste kalenderjaar (euringcode 3)

1kj: first calendar year (euringcode 3)

Vg: volgroeid (euringcode 2 en >3)

Vg: full grown + adult (euringcode 2 and >3)

Teruggemeld (*recoveries and recaptures*)

NL-b: Nederlandse ring teruggemeld in het buitenland.

NL-b: Dutch ring recovered abroad

b-NL: Buitenlandse ring teruggemeld in Nederland

b-NL: Foreign ring recovered in the Netherlands

NL-NL: Nederlandse ring teruggemeld in Nederland

NL-NL: Dutch ring recovered in the Netherlands

Totaal: Totaal aantal terugmeldingen

Totaal: total number of recoveries

Henk van der Jeugd & Woutéra van Andel

Code soort	Gerinad					Teruaagemeld							
	2010			1911-2010	2010				1911-2010				
	pull	1 kj	vg	totaal	totaal	NL-b	b-NL	NL-NI	totaal	NL-b	b-NL	NL-NL	totaal
00020 roodkeelduiker					23					1	13	3	17
00030 parelduiker					5						1		1
00040 ijsduiker					2								
00050 geelsnavelduiker					2								
00070 dodaars		1	3	4	1,150			2	2	13	14	122	149
00090 fuut		4	2	6	1,225			1	1	24	12	7,343	7,379
00100 roodhalsfuut					8					1	1	4	6
00110 kuifduiker					3						1	3	4
00120 georde fuut					11						2		2
00220 noordse stormvogel					68					4	141	7	152
00430 grauwe pijlstormvogel					2								
00460 noordse pijlstormvogel					0						5		5
00520 stormvogeltje					14					1	2		3
00550 vaal stormvogeltje					28								
00710 jan-van-gent			1	1	175					12	236	25	273
00720 aalscholver	20	3		23	12,240	4	2	9	15	1,259	1,581	884	3,724
00721 grote aalscholver <i>carbo</i>			1	1	1								
00722 aalscholver <i>sinensis</i>					143								
00800 kuifaalscholver					1						59		59
00950 roerdomp			13	13	660			1	1	30	20	75	125
00980 woudaap					1,626					15	5	19	39
01040 kwak					29					1	8	9	18
01190 kleine zilverreiger					194	1			1	6	4	277	287
01210 grote zilverreiger					4						1		1
01220 blauwe reiger		5	15	20	31,047		1	12	13	937	417	4,347	5,701
01240 purperreiger	15		1	16	13,749					463		176	639
01259 reiger sp.					0								
01310 zwarte ooievaar					2					3	15	2	20
01340 ooievaar	484			485	11,533	132	35	755	922	4,150	853	20,305	25,308
01360 zwarte ibis					0						2		2
01440 lepelaar	302			302	8,550	175		54	229	24,806	57	49,494	74,357
01520 knobbelzwaan	20	138	78	236	21,625	16	4	281	301	952	701	12,439	14,092
01530 kleine- / fluitzwaan					470					69	1,847	179	2,095
01531 fluitzwaan										1			1
01532 kleine zwaan					78					1			1
01540 wilde zwaan					30		8	1	9	1	206	6	213
01560 zwaangans					0						1		1
01570 rietgans sp.					14,574	2			2	1,769	1,871	561	4,201
01571 taigarietgans					7					1	4	1	6
01574 toendrarietgans		3	137	140	2,613	4			4	163	63	31	257
01580 kleine rietgans			4	4	1,971	1			1	233	91	83	407
01590 kolgans		163	154	317	47,271	103	2	46	151	11,891	615	13,016	25,522
01591 kolgans spp. <i>albifrons</i>			584	584	588	5		7	12	5	4	7	16
01592 groenlandse kolgans					2					2			2
01600 dwerggans					6						132		132
01610 grauwe gans		17	200	217	3,637	5	2	51	58	535	4,940	43,693	49,168
01613 soepgans					23								
01620 indische gans					7	1	1		2	1	11		12
01630 sneeuwgan											1		1
01659 gans sp.					4								
01660 canadese gans					214		3	4	7	2	85	23	110
01661 grote canadese gans											1		1
01664 kleine canadese gans			3	3	3								
01670 brandgans		169	426	595	9,224	12	3	33	48	537	390	541	1,468
01681 zwartbuikrotgans			2	2	2,029	5	4	21	30	67	174	934	1,175
01682 witbuikrotgans											2		2
01683 (zwarte rotgans)					17								
01690 roodhalsgans					3					1	5	2	8
01700 nijlgans	39	7	19	65	528		3	12	15	1	52	1,873	1,926
01710 casarca					0						1		1
01730 bergeend		2		2	1,991		6		6	54	369	181	604

code	soort	Gerinad				1911-2010 totaal	Teruaaemeld								
		2010			totaal		2010				1911-2010				
		pull	1 kj	vg			NL-b	b-NL	NL-NI	totaal	NL-b	b-NL	NL-NL	totaal	
01770	carolinaeend			2	2	8									
01780	mandarijneend		5	22	27	239				3	1	2,203	2,207		
01790	smient		43	47	90	28,336	14		1	15	2,362	167	849	3,378	
01820	krakeend		16	5	21	2,480	1		4	5	250	93	119	462	
01840	wintertaling		14	212	226	57,251	8	1	3	12	7,201	957	2,449	10,607	
01860	wilde eend	19	195	1,132	1,346	39,701	8	1	59	68	2,159	2,486	5,509	10,154	
01890	pijlstaart		1	15	16	12,771					1,696	122	900	2,718	
01900	bahamapijlstaart					19									
01910	zomertaling					6,411				688	19	153	860		
01940	slobeend		9	4	13	7,716				1,004	170	310	1,484		
01949	eend sp.					113				5			5		
01960	krooneend					131				3	5	26	34		
01980	tafeleend			1	1	889				93	236	73	402		
02020	witoogeend					5				1		1	2		
02030	kuifeend		14	12	26	3,857				185	657	262	1,104		
02040	topper					57				1	35	1	37		
02060	eider			3	3	21,708			7	7	1,117	322	7,705	9,144	
02120	ijseend						1			1	1		1		
02130	zwarte zee-eend					683				8	4	18	30		
02150	grote zee-eend					69					3	1	4		
02180	brilduiker					26				3	41	1	45		
02190	kokardezaagbek					0									
02200	nonnetje					30				6			6		
02210	middelste zaagbek					15					22	2	24		
02230	grote zaagbek					17				1	13		14		
02310	wespendief	48		15	63	1,231				27	6	36	69		
02380	zwarte wouw	1			1	7					4		4		
02390	rode wouw					15				1	8	2	11		
02430	zeearend	1			1	5					7		7		
02510	vale gier					0					2		2		
02550	monniksgier					0					1		1		
02600	bruine kiekendief	349	1	2	352	18,307	2		5	7	266	60	503	829	
02610	blauwe kiekendief	20	2	1	23	3,030		2	3	5	77	24	248	349	
02630	grauwe kiekendief	66			66	1,618					75	9	44	128	
02670	havik	625	7	44	676	24,842	5	3	79	87	190	69	2,399	2,658	
02690	sperwer	695	55	53	803	41,840	10	2	77	89	691	750	4,575	6,016	
02692	siberische sperwer					1									
02870	buizerd	1,110	103	260	1,473	43,968	16		246	262	574	444	5,046	6,064	
02871	steppebuizerd					1									
02900	ruigpootbuizerd		5		5	29				1	8	3	12		
02920	schreeuwarend					0					1		1		
02940	steppenarend					2									
02979	arend sp.					1									
02980	dwergarend					1									
03010	visarend					5						15	1	16	
03040	torenvalk	2,909	58	269	3,236	133,712	29	9	300	338	2,019	816	15,481	18,316	
03070	roodpootvalk					6							1	1	
03090	smelleken					175				7	20	10	37		
03092	ijslands smelleken					1									
03100	boomvalk	58		10	68	3,430	2		4	6	57	11	121	189	
03200	slechtvalk	65	2	1	68	454	5	7	18	30	19	162	113	294	
03320	korhoen		30	4	34	534							77	77	
03580	rode patrijs					10						1	1		
03670	patrijs			1	1	2,238					6		82	88	
03700	kwartel		12	153	165	1,512	3	1	8	12	28	10	39	77	
03940	fazant			6	6	3,823			7	7	3	10	618	631	
04070	waterral	2	393	84	479	13,439	3	1	28	32	51	22	910	983	
04080	porseleinhoen	1	13	2	16	1,042					11		15	26	
04100	klein waterhoen					29									
04110	kleinst waterhoen					16									
04210	kwartelkoning		1	1	2	688			1	1	5	3	42	50	

code	soort	Gerinad				1911-2010 totaal	Teruaagemeld								
		2010			totaal		2010				1911-2010				
		pull	1 kj	vg			NL-b	b-NL	NL-NL	totaal	NL-b	b-NL	NL-NL	totaal	
04240	waterhoen			72	55	127	26,366	1		36	37	302	146	1,616	2,064
04290	meerkoet	19		19	135	173	24,651		1	22	23	427	246	44,587	45,260
04330	kraanvogel						0						3		3
04460	grote trap						1				1		31		32
04500	scholekster	104		39	26	169	91,877	12	4	152	168	1,759	1,176	15,546	18,481
04550	steltkluut						97					3	5	1	9
04560	kluut	55			2	57	18,224		4	3	7	297	136	757	1,190
04590	griel						14		1		1	2	4		6
04690	kleine plevier	85		1	30	116	5,165					59	11	340	410
04700	bontbekplevier	5		7	11	23	4,662			1	1	75	64	1,454	1,593
04701	bontbekpl. <i>Hiaticula</i>						35								
04702	toendrabontbekpl.						14								
04770	strandplevier						5,643					57	38	748	843
04820	morinelplevier						45						1		1
04840	amerik. goudplevier						1								
04842	aziatische goudplevier						1								
04850	goudplevier		4,001	3,130	7,131		128,578	20		86	106	1,785	54	1,694	3,533
04851	zuidelijke goudplevier						164								
04860	zilverplevier			4	24	28	3,271			2	2	34	19	70	123
04870	sporenkievit						0								
04930	kievit	830		199	417	1,446	174,632	2		71	73	3,426	188	3,356	6,970
04960	kanoet			66	194	260	12,058	4	23	3	30	161	508	247	916
04961	kanoet (canutus)						9						1		1
04962	groenlandse kanoet						124					1	1	2	4
04970	drieteenstrandloper			4	28	32	1,444					15	24	7	46
05010	kleine strandloper						615					5	9	1	15
05020	temmincks strandloper						26						1		1
05080	siberische strandloper						1								
05090	krombekstrandloper				1	1	529					10	4		14
05100	paarse strandloper						648			2	2	4	24	214	242
05120	bonte strandloper			48	267	315	46,864	1	1	7	9	492	1,039	642	2,173
05121	bonte strandl <i>alpina</i>						292						1		1
05122	arctische bonte strandl						7								
05123	zuidelijke bonte strandl						178								
05129	strandloper sp											3			3
05140	breedbekstrandloper						8								
05160	blonde ruiter						1								
05170	kemphaan	2		90	409	501	28,331	4		14	18	415	126	429	970
05180	bokje			17	30	47	1,203					31	1	30	62
05190	watersnip			57	93	150	14,359	2		2	4	545	147	254	946
05200	poelsnip						5								
05270	grote grijze snip						1								
05290	houtsnip			8	27	35	2,422	8			8	235	41	110	386
05320	grutto	70			77	147	42,988	2	1	19	22	750	64	1,077	1,891
05321	grutto ssp. <i>limosa</i>	547			120	667	3,268								
05322	ijslandse grutto						0						4		4
05340	rosse grutto			41	823	864	14,493	4		31	35	94	62	285	441
05380	regenwulp				7	7	3,064					68	18	7	93
05410	wulp	6		2	31	39	9,763	3		4	7	418	74	304	796
05450	zwarte ruiter			1	2	3	607					14	5		19
05460	tureluur	150		41	43	234	28,178	2		25	27	391	213	1,115	1,719
05461	tureluur ssp. <i>totanus</i>						69								
05462	ijslandse tureluur			2	3	5	1,233					16	13	44	73
05480	groenpootruiter			30	10	40	2,113	1		1	2	61	10	7	78
05530	witgat			142	78	220	3,580	1		2	3	20	8	16	44
05540	bosruiter			16	2	18	641					8	6	1	15
05560	oeverloper			72	8	80	3,598			1	1	20	21	21	62
05610	steenloper			103	76	179	8,340	126	3	99	228	200	899	6,002	7,101
05640	grauwe franjepoot						61								
05650	rosse franjepoot						2								
05659	steltloper sp.						4								

code	soort	Gerinad				1911-2010 totaal	Teruaagemeld							
		2010					2010				1911-2010			
		pull	1 kj	vg	totaal		NL-b	b-NL	NL-NI	totaal	NL-b	b-NL	NL-NL	totaal
05660	middelste jager					3							1	1
05670	kleine jager					5						9		9
05680	kleinste jager					3							1	1
05690	grote jager					16		4	4		156	2		158
05750	zwartkopmeeuw	80		1	81	3,882	20	1	6	27	974	68	181	1,223
05760	lachmeeuw					0						1		1
05780	dwergmeeuw	1			1	194					1	16	6	23
05820	kokmeeuw	1,042	479	759	2,280	260,108	135	232	371	738	8,053	37,035	144,190	189,278
05850	(dunbekmeeuw)					0						1		1
05900	stormmeeuw	14	182	1,540	1,736	63,194	11	26	50	87	1,359	3,735	4,095	9,189
05901	Stormmeeuw <i>canus</i>					799								
05902	russische stormmeeuw			1	1	46	1			1	2	2	48	52
05910	kleine mantelmeeuw	562	26	246	834	33,778	51	47	92	190	657	1,309	2,702	4,668
05911	baltische mantelmeeuw					6						4	1	5
05912	britse kl. mantelmeeuw					4,113			10	10	70	148	221	439
05913	kl. mantelm. <i>intermedius</i>										2			2
05920	zilvermeeuw	303	3	88	394	104,281	14	93	126	233	2,949	9,274	24,403	36,626
05921	scandin. Zilvermeeuw					9		1		1	4	96	40	140
05922	heuglins meeuw					1								
05926	geelpootmeeuw					20		1		1		98	11	109
05927	pontische meeuw					12		1		1	1	44	7	52
05928	zilvermeeuw <i>argenteus</i>	158	65	76	299	302	22	27	80	129	42	41	113	196
05980	kleine burgemeester					2							1	1
05990	grote burgemeester					10								
06000	grote mantelmeeuw	7	3	6	16	286	3	16	3	22	26	928	123	1,077
06009	meeuw sp.					1						7	1	8
06010	(ross' meeuw)					1							1	1
06020	drieteenmeeuw					70	1			1	2	121	3	126
06050	lachstern					5								
06060	reuzenster					0						854		854
06110	grote stern	1,735	2	16	1,753	67,661	68	3	102	173	1,617	900	6,400	8,917
06140	dougalls stern					0						2		2
06150	visdief	922	52	227	1,201	152,441	7	14	139	160	1,322	1,271	7,884	10,477
06160	noordse stern	24		74	98	7,350			32	32	39	54	553	646
06240	dwergstern		1	1	2	4,933		1		1	88	45	180	313
06259	stern sp.					112								
06260	witwangstern					443								
06270	zwarte stern	3	62	210	275	14,194	5		17	22	49	31	361	441
06280	witvleugelstern		1		1	402								
06340	zeekoet			2	2	3,060			1	1	51	469	177	697
06359	alk sp.					21							1	1
06360	alk			1	1	193					1	140	10	151
06380	zwarte zeekoet					0						2		2
06470	kleine alk					13								
06540	papegaaiduiker					381					1	11		12
06680	holenduif	133	4	76	213	9,372		1	15	16	18	29	442	489
06700	houtduif	29	105	130	264	12,524			12	12	155	81	997	1,233
06840	turkse tortel	3	69	107	179	14,662			26	26	78	57	814	949
06870	zomertortel			1	1	4,249					93	4	67	164
06919	tortel sp.					1							1	1
07120	halsbandparkiet					28			1	1			3	3
07240	koekoek	23	5	8	36	2,165			1	1	25	12	56	93
07350	kerkuil	4,123	36	395	4,554	90,348	36	20	859	915	991	834	20,287	22,112
07351	witte kerkuil			1	1	2							6	6
07352	kerkuil <i>guttata</i>					86								
07390	dwergooruil					1								
07440	oehoe	6	1	3	10	17			3	3	1	3	5	9
07570	steenuil	3,651	40	422	4,113	40,078	4		1,055	1,059	58	75	10,700	10,833
07610	bosuil	604	37	68	709	16,867	5		124	129	81	54	3,053	3,188
07670	ransuil	56	9	61	126	15,515		2	52	54	175	147	2,317	2,639
07680	velduil	7		1	8	2,106			1	1	41	11	159	211

code	soort	Gerinad				1911-2010 totaal	Teruaagemeld						
		2010			totaal		2010				1911-2010		
		pull	1 kj	vg			NL-b	b-NL	NL-NL	totaal	NL-b	b-NL	NL-NL
07700	ruigpootuil					3					1		1
07780	nachtzwaluw	14	8	20	42	465			2	2	5	1	17
07950	gierzwaluw	297	20	573	890	21,999			32	32	37	10	520
08310	ijsvogel		46	8	54	4,683			12	12	54	125	514
08400	bijeneter					8							
08460	hop					18							3
08480	draaihals		31	9	40	1,572			2	2	4	5	35
08550	grijskopspecht					1							
08560	groene specht		9	2	11	1,969					1	3	201
08630	zwarte specht		1		1	923					5	11	36
08760	grote bonte specht		209	131	340	9,585			128	128	8	9	1,734
08761	noordse gr. b. specht		1		1	1							
08830	middelste bonte specht				1	1							
08870	kleine bonte specht		24	6	30	532			1	1	1	1	45
09610	kalanderleeuwerik					1							
09680	kortteenleeuwerik					7							
09720	kuifleeuwerik					552					1		2
09740	boomleeuwerik	161		38	199	1,945	1			1	4	3	31
09760	veldleeuwerik	257	119	2,552	2,928	93,317	1		61	62	117	36	603
09780	strandleeuwerik					453						1	1
09799	leeuwerik sp.					19							
09810	oeverzwaluw		1,468	2,023	3,491	124,522	2	2	787	791	438	450	16,827
09920	boerenzwaluw	4,591	7,833	1,966	14,390	592,823	22	10	885	917	838	302	14,842
10010	huiszwaluw	301	144	319	764	30,831	1		54	55	25	30	775
10019	zwaluw sp.					9							1
10020	grote pieper		4		4	90					1		1
10040	mongoolse pieper					1							
10050	duinpieper					74							
10080	siberische boompieper					1							
10090	boompieper	8	228	95	331	11,189			7	7	9	4	151
10110	graspieper	60	663	757	1,480	190,255	3	1	18	22	395	86	691
10120	roodkeelpieper					4							
10140	waterpieper/oeverpieper					19						3	
10141	waterpieper		10	8	18	898						2	4
10142	oeverpieper		7	2	9	480					2	4	1
10143	oeverpieper <i>littoralis</i>		12	9	21	1,545					1	15	5
10159	pieper sp.					7							
10170	gele kwikstaart	37	72	54	163	14,024			2	2	17	2	83
10172	engelse kwikstaart					81							
10173	noordse kwikstaart					45					1		
10180	citroenkwikstaart					1							
10190	grote gele kwikstaart	38	101	7	146	6,392			1	1	16	34	32
10200	witte kwikstaart	79	214	211	504	30,607	1	1	11	13	96	86	318
10201	w. kwikstaart spp. <i>alba</i>			1	1	89							
10202	rouwkwikstaart		1	4	5	335					2	3	2
10239	kwikstaart sp.					10							
10480	pestvogel		16	6	22	181					5	16	5
10500	waterspreeuw					20					1	1	
10503	roodbuikwaterspreeuw					2							
10660	winterkoning	20	901	711	1,632	99,279			601	601	33	29	22,880
10840	heggenmus		2,264	969	3,233	113,348	2		968	970	76	157	16,641
10940	alpenheggenmus					1							
10990	roodborst	25	8,610	1,809	10,444	246,322	10	2	1,574	1,586	495	560	25,937
11030	noordse nachtegaal			1	1	26							
11040	nachtegaal		818	150	968	18,557	1		175	176	56	7	1,744
11060	blauwborst		365	146	511	12,091			172	172	78	38	2,489
11061	(roodsterblauwborst)			1	1	133						1	5
11062	witsterblauwborst	4	302	164	470	6,917		1	200	201	78	93	2,800
11130	blauwstaart		2	1	3	8							9
11170	perzische roodborst		1		1	3							2
11210	zwarte roodstaart		15	10	25	6,316					20	9	35

code	soort	Gerinad				1911-2010 totaal	Teruaagemeld							
		2010			totaal		2010				1911-2010			totaal
		pull	1 kj	vg			NL-b	b-NL	NL-NL	totaal	NL-b	b-NL	NL-NL	
11220	gekraagde roodstaart	220	382	177	779	59,286			58	58	103	53	877	1,033
11289	roodstaart sp.					35								
11370	paapje		38	12	50	8,865					13	6	76	95
11390	roodborsttapuit	15	161	30	206	11,146			18	18	43	9	242	294
11394	aziatische roodborstt.					3								
11460	tapuit	5	14	8	27	9,933		1		1	19	4	1,483	1,506
11462	groenlandse tapuit		1	6	7	254							4	4
11700	goudlijster					2							1	1
11860	beflijster		23	16	39	966			2	2	10	3	15	28
11862	alpenbeflijster					13								
11870	merel	91	4,931	3,941	8,963	318,983	37	2	2,572	2,611	1,305	952	41,290	43,547
11950	vale lijster					5								
11980	kramsvogel		246	3,558	3,804	36,449	2	2	78	82	228	94	279	601
12000	zanglijster	38	3,469	629	4,136	126,306	6		260	266	1,040	167	4,178	5,385
12001	oostelijke zanglijster		38	3	41	1,352			3	3	3		5	8
12002	zanglijster <i>clarkei</i>					81								
12010	koperwiek		1,027	1,022	2,049	107,054	6		42	48	486	91	1,369	1,946
12012	ijslandse koperwiek					66								
12020	grote lijster		3	46	49	9,347			2	2	138	15	143	296
12069	lijster sp.					3								
12200	cetti's zanger		4	9	13	196			4	4	2	5	55	62
12260	graszanger					12								
12330	siberische sprinkhaanz.		1		1	8								
12350	kleine sprinkhaanzanger					2								
12360	sprinkhaanzanger		915	204	1,119	17,394	1		185	186	62	15	1,951	2,028
12370	krekelzanger			1	1	5							1	1
12380	snor		206	26	232	6,612			16	16	24	4	297	325
12410	(zwartkoprietzanger)					2								
12420	waterrietzanger		15	2	17	581			1	1	5	2	5	12
12430	rietzanger		3,042	871	3,913	91,805	28	3	811	842	823	389	9,261	10,473
12470	veldrietzanger					147							1	1
12480	struikrietzanger		1	2	3	17			1	1			3	3
12500	bosrietzanger	4	731	464	1,199	43,216	3	1	196	200	125	89	4,429	4,643
12510	kleine karekiet	476	12,275	3,390	16,141	538,729	150	22	2,242	2,414	5,811	2,440	58,672	66,923
12512	kaspische kl. karekiet					1								
12530	grote karekiet		9	10	19	7,349			2	2	46	39	349	434
12549	karekiet sp.					69								
12550	vale spotvogel					2								
12560	kleine spotvogel		2	2	4	11								
12590	spotvogel	108	99	130	337	16,631			35	35	16	15	703	734
12600	orpheusspotvogel			1	1	17								
12650	baardgrasmus					9					1			1
12670	kleine zwartkop			4	4	6								
12730	sperwergasmus		55		55	442			8	8			34	34
12740	braamsluiper		394	494	888	21,822	1		178	179	30	24	1,910	1,964
12742	siberische braamsluiper					4								
12750	grasmus	5	1,315	690	2,010	48,657	5		441	446	68	27	4,826	4,921
12760	tuinfluiter	61	2,337	965	3,363	101,420	9		391	400	269	199	8,059	8,527
12770	zwartkop	24	12,203	4,502	16,729	304,424	45	5	881	931	1,333	940	11,159	13,432
12779	grasmus sp.					1					1			1
12930	grauwe fitis					46								
12950	noordse boszanger		1		1	19								
12980	pallas' boszanger		3	3	6	65	2			2	2		2	4
13000	bladkoning sp.		17	30	47	832			2	2	2		50	52
13001	bladkoning <i>inornatus</i>					5								
13002	humes bladkoning					3								
13010	raddes boszanger					15							1	1
13030	bruine boszanger			1	1	31						1	5	6
13070	bergfluiter					5							1	1
13080	fluiter		4	6	10	1,535				1			7	8

code	soort	Gerinad				1911-2010	Teruaagemeld							
		2010			Totaal		2010				1911-2010			
		pull	1 kj	vg		totaal		NL-b	b-NL	NL-NL	totaal	NL-b	b-NL	NL-NL
13110	tjiftjaf	15	4,035	4,297	8,347	201,262	16		847	863	365	214	16,989	17,568
13112	tjiftjaf ssp. <i>Fulvescens</i>		2	3	5	26						1	1	
13113	siberische tjiftjaf			1	1	71								
13114	scandinavische tjiftjaf		6	27	33	185			1	1		1	9	10
13115	(iberische tjiftjaf)					1								
13120	fitis	8	3,077	1,828	4,913	250,235	8	5	1,405	1,418	266	174	27,180	27,620
13122	noordse fitis					34							1	1
13123	fitis ssp. <i>Yakutensis</i>					2								
13129	zanger sp.					12								
13140	goudhaan		2,507	358	2,865	118,587	2	1	189	192	130	168	5,780	6,078
13150	vuurgoudhaan		361	79	440	12,731			55	55	8	12	943	963
13350	grauwe vliegenvanger	60	43	33	136	19,299			7	7	27	7	454	488
13369	vliegenvanger sp.					7								
13430	kleine vliegenvanger		3		3	110							3	3
13480	withalsvliegenvanger					3								
13490	bonte vliegenvanger	5,230	154	351	5,735	316,471	2		240	242	243	110	9,812	10,165
13640	baardman		539	1,398	1,937	90,085	3	1	216	220	95	44	6,543	6,682
14130	(blauwvleugelminla)					1								
14280	(withals-kuiftimalie)					1								
14370	staartmees		374	1,114	1,488	53,757			417	417	20	28	10,002	10,050
14371	witkopstaartmees		8	68	76	155		1	11	12		1	20	21
14400	glanskop	64	77	56	197	20,610			98	98		4	2,809	2,813
14420	matkop		154	37	191	27,414			62	62	1	9	3,856	3,866
14540	kuifmees	2	70	44	116	7,539			30	30		2	1,113	1,115
14610	zwarte mees	582	388	105	1,075	92,088	5		89	94	80	102	3,278	3,460
14620	pimpelmees	2,065	12,260	3,034	17,359	435,664	10	1	4,292	4,303	254	450	58,433	59,137
14623	pleskes mees					1								
14640	koolmees	4,947	11,778	4,385	21,110	821,720	7	3	6,391	6,401	431	654	111,667	112,752
14669	mees sp.					391							4	4
14790	boomklever	1,005	47	174	1,226	24,312			161	161	3	8	3,099	3,110
14860	taigaboomkruiper		3	9	12	273							18	18
14864	taigabkr. <i>macroductyla</i>					3								
14870	boomkruiper	19	177	180	376	12,774			81	81		2	1,535	1,537
14900	buidelmees		9	2	11	1,113					69	31	79	179
15080	wielewaal			1	1	613					7		6	13
15150	grauwe klauwier sp		2	1	3	5,474					7	4	510	521
15151	grauwe klauwier					6					1			1
15200	klapekster sp		2	3	5	735			1	1	7	5	251	263
15201	klapekster		4	5	9	10			1	1			1	1
15230	Roodkopklauwier					34								
15390	gaai	6	80	104	190	8,161	1		30	31	35	26	953	1,014
15490	ekster	4	28	19	51	9,055			5	5	2	4	925	931
15570	notenkraker					109					6	3	9	18
15571	europese notenkraker					0							2	2
15600	kauw	67	73	140	280	29,790			46	46	60	214	2,715	2,989
15630	roek		1	11	12	4,465					33	41	282	356
15671	zwarte kraai	21	12	12	45	9,651			19	19	32	9	4,301	4,342
15673	bonte kraai					399					22	49	4	75
15720	raaf	11			11	416			1	1	3	1	43	47
15820	spreeuw	1,188	1,460	748	3,396	686,327	5	2	238	245	6,011	2,758	6,242	15,011
15840	roze spreeuw					4								
15910	huismus	46	1,526	1,367	2,939	37,727			5,416	5,416	1	4	41,289	41,294
15980	ringmus	353	314	1,040	1,707	144,468	3		327	330	143	169	3,918	4,230
16330	roodoogvireo					5								
16360	vink	28	1,439	1,899	3,366	325,755	7	1	331	339	1,355	495	5,924	7,774
16380	keep		772	346	1,118	125,684	1	2	29	32	562	265	1,619	2,446
16400	europese kanarie		2	1	3	2,173					16	5	34	55
16490	groenling		1,111	2,060	3,171	161,094	13	7	363	383	807	826	12,617	14,250
16530	putter	8	107	174	289	20,414			10	10	150	50	191	391
16540	sjjs		964	601	1,565	163,506	2	2	21	25	1,176	897	3,742	5,815
16600	kneu	23	205	319	547	102,410			36	36	536	164	646	1,346

code	soort	Gerinad				1911-2010 totaal	Teruaaemeld							
		2010			totaal		2010			1911-2010				
		pull	1 kj	vg			NL-b	b-NL	NL-NL	totaal	NL-b	b-NL	NL-NL	totaal
16620	frater		16	15	31	31,753			1	1	535	327	559	1,421
16630	barmsijs		123	63	186	9,058			1	1	44	51	103	198
16631	grote barmsijs		507	238	745	30,543			16	16	168	38	308	514
16632	groenlandse barmsijs					2								
16634	kleine barmsijs		255	130	385	15,678	1		3	4	173	31	796	1,000
16640	witstuitbarmsijs					94							3	3
16650	witbandkruisbek					8								
16660	kruisbek		13	45	58	4,858			1	1	7	9	83	99
16680	grote kruisbek					26								
16790	roodmus		2		2	160							42	42
16990	(haakbek)					13								
17100	goudvink	5	244	314	563	15,294			243	243	23	11	2,720	2,754
17101	noordse goudvink		12	5	17	522			3	3		1	53	54
17170	appelvink		30	32	62	1,550			3	3	15	8	52	75
18470	ijsgors		19	1	20	1,379			1	1	4	1	6	11
18500	sneeuwgor		11	7	18	4,049					10	19	46	75
18501	sneeuwgor <i>ivalis</i>					50					1		3	4
18502	ijslandse sneeuwgor		1		1	342					1		23	24
18530	maskergor					3								
18560	witkopgor					20								
18570	geelgor		147	219	366	14,538			125	125	28	32	289	349
18660	ortolaan		1		1	474					2		1	3
18670	steenortolaan					1								
18700	geelkeelgor					1								
18710	geelbrauwgor					1								
18730	bosgor					17							6	6
18740	dwerggor		1		1	87					2		2	4
18760	wilgengor					10								
18770	rietgor	5	2,303	1,601	3,909	133,906	5		573	578	501	308	10,734	11,543
18800	bruinkopgor					4								
18810	zwartkopgor					6								
18820	grauwe gor					203								
19180	baltimore troepiaal					1								
20800	zwarte zwaan	3	3	10	16	27						1	18	19
24995	soort niet aanvaard					8								
24997	kooivogel / exoot					35								
24998	hybride					95					1		1	2
90172	orpheus- x spotvogel					2								
99999	ring verloren/vernietigd	3	36	109	148	6,008					2	1	8	11
00000	soort onbekend		4	6	10	1,172					6	6	4	16
totaal		44,915	124,138	77,932	246,986	10,468,242	1,579	710	42,457	44,74	129,55	103,032	1,146,69	1,379,277

Symposium 100 jaar vogels ringen

Gijs van Tol

Ruim 180 ringers en genodigden uit alle delen van het land waren op vrijdag 9 september aanwezig op het symposium bij Naturalis in Leiden. Na de zeer geanimeerde ochtendkoffie en het welkomstwoord van Henk van der Jeugd liet de dagvoorzitter Andrea van Pol (voor de meesten bekend van het programma VARA's Vroege Vogels) het dagprogramma soepeltjes en uitstekend verlopen.

Als eerste feliciteerde C.F.W.M. Von Meijenfeldt (*van het Ministerie van EL&I*) het Vogeltrekstation met het bereiken van de mijlpaal van het 100-jarig bestaan. Hij benadrukte het belang van monitoring (cq ringonderzoek) voor het bepalen van de ecologische kwaliteit, de veranderingen en de oorzaken daarvan en het meten van de effecten van het (natuur)beleid. Een visie op mogelijke manieren waarop een Vogeltrekstation ook in de komende 10 jaar voldoende politieke steun kan verwerven kwam mijns inziens niet echt uit de verf. Wel geeft hij aan dat financiële steun in toenemende mate uit andere bronnen zal moeten komen.

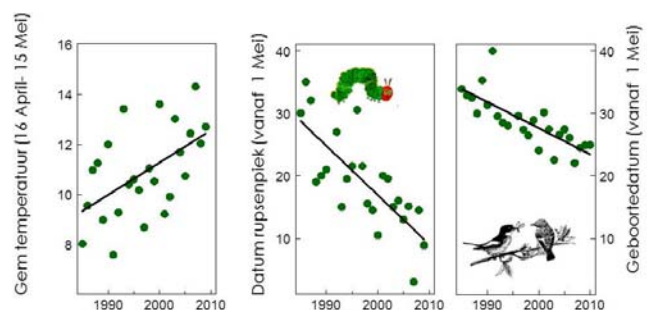
Vervolgens presenteerde Henk van der Jeugd een overzicht van 100 jaar vogels ringen. Aan de hand van foto's (van der Starre die Kieviten lokt, het 'Vogeltrekstation' op Texel, van Ree in de vinkenhut) en een film (spreeuwen vangen op de oude vinkenbaan in Meijndel met Engelen, Perdeck en Voorham) nam hij ons mee langs 100 jaar ringonderzoek. In die periode heeft het ringonderzoek ons heel veel kennis opgeleverd over de bewegingen van vogels tussen broedgebied, stop-over sites en overwinteringsgebieden. Het ringonderzoek is in de loop der tijd steeds professioneler geworden en de aanvankelijke doelstelling, het 'ontdekken van de geheimen van de vogeltrek', is geleidelijk verschoven naar het beantwoorden van gerichte vragen over de connectiviteit van vogeltrek en de populatiedynamica van vogels. Die kennis is ook van groot belang voor de bescherming van vogels. Op dat gebied valt nog veel te ontdekken en ringonderzoek kan daaraan een belangrijke positieve bijdrage leveren!

Daarna volgde een serie van presentaties van onderzoeken waarbij gebruik is gemaakt van (combinaties van) verschillende methoden om vogels te 'merken' en te volgen. Dat varieert van het vrij traditionele gebruik van aluminium ringen,

via kleine zenders of loggers (waarbij de vogels nog steeds moeten worden opgespoord of teruggevangen) tot geavanceerde GPS-loggers die op afstand via satelliet en computer kunnen worden afgelezen en waarvan instellingen evt. kunnen worden bijgestuurd. Een korte samenvatting van deze vier presentaties:

Bonte vliegenvangers en klimaatverandering

Het onderzoek van Christiaan Both (*vakgroep Dierecologie van de Rijksuniversiteit Groningen*) richt zich vooral op de bonte vliegenvanger, en hoe die zich weet aan te passen aan het warmere en daardoor ook vroegere voorjaar. Een belangrijk probleem daarbij is dat die vogels op het juiste moment moeten broeden in het voorjaar, maar dat ze in hun Afrikaanse overwinteringsgebieden slecht kunnen voorspellen wanneer dat voorjaar hier begint. Voor het onderzoek is het bijzonder belangrijk om individuen te kunnen volgen tijdens hun leven, en ook om familierelaties te kennen. In de afgelopen vijf jaar is een mooie stamboom van een geringde populatie van bonte vliegenvangers in Drenthe opgebouwd. Met behulp daarvan kon bijvoorbeeld worden vastgesteld dat ouders die vroeg in het voorjaar aankomen ook jongen krijgen die zelf weer vroeg aankomen. Toch blijkt deze vervroeging van de aankomsttijd (en daarmee van het broedseizoen) nog niet voldoende om optimaal te profiteren van de ook steeds vroeger vallende piek in het rupsenaanbod.

Figuur 1. De voorjaarstemperatuur neemt toe (links), de rupsenpiek vervroegt daardoor (midden), en bonte vliegenvangers gaan vroeger broeden, maar niet vroeg genoeg (rechts).

Is de veldleeuwerik een trekvogel?

Arne Hegemann (*Rijksuniversiteit Groningen*) doet promotieonderzoek aan de veldleeuwerik. Hoewel in Nederland inmiddels meer dan 10 miljoen vogels geringd zijn, weten wij nog steeds weinig over een soort als de veldleeuwerik. Tot voor kort was het bijvoorbeeld nog onbekend waar de Nederlandse broedvogels de winter doorbrengen. Uit de schaarse oude ringgegevens (88.000 geringd, 497 teruggemeld en 35 buitenlandse

ringen) blijkt al dat een deel in Nederland overwintert en een deel naar het zuiden trekt. Een onderzoek met zendertjes in de periode 2007 – 2009 bevestigt deze strategie, maar er zijn grote verschillen tussen de jaren. In de winter van 2007/2008 verblijven 3 van de 7 vogels in de buurt van hun broedgebied; 2 anderen worden in de broedtijd pas weer gezien. In de winter van 2008/2009 is slechts 1 van de 20 vogels in de buurt, en 12 werden pas in het broedseizoen weer gezien. Er blijven dus nog veel vragen over; die kunnen we alleen beantwoorden door het ringen voort te zetten en het ringonderzoek te combineren met moderne methoden zoals analyse van stabiele isotopen.

Figuur 2. Arne Hegemann roept op meer nestjongen te ringen van Nederlandse broedvogels, zoals deze veldleeuwerik.

Licht-loggers, het einde van ringonderzoek?

Raymond Klaassen werkte de afgelopen vijf jaar aan de Universiteit van Lund (Zweden) en heeft zich daar o.a. bezig gehouden met de toepassing van licht-loggers (geolocators). Ook heeft hij veel lef; hij is niet bang om te spreken voor een zaal met ringers, terwijl hij in het programma heeft aangekondigd dat het (traditionele) ringen van vogels weinig zin meer heeft.

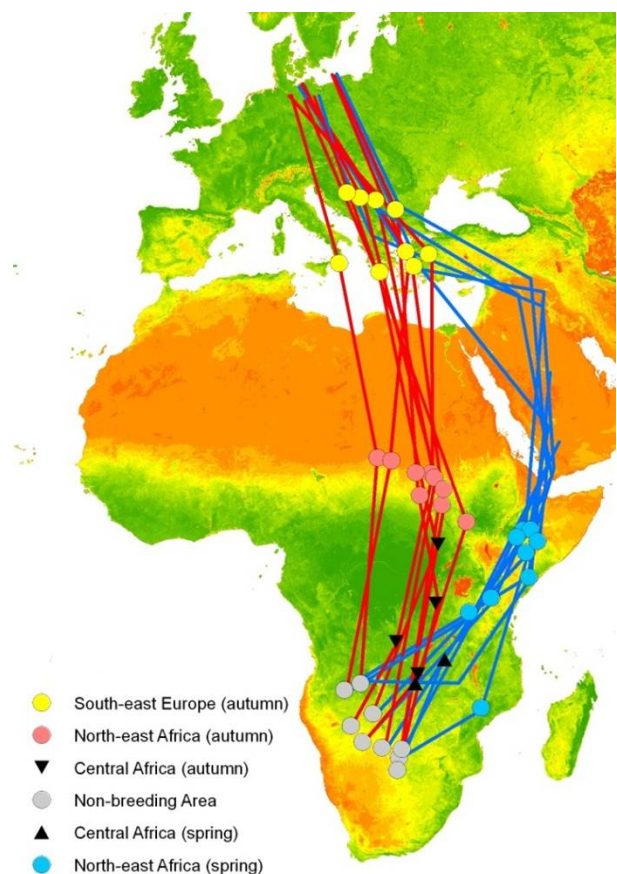
Lichtloggers meten de daglengte en daaruit kan met wat rekenwerk de positie van de vogel ongeveer worden vastgesteld. Om de geregistreerde gegevens te kunnen aflezen moet de vogel echter wel worden teruggevangen. Dat lukt niet altijd even goed, maar Raymond laat spectaculaire resultaten zien van poelsnip en grauwe klauwier.

Van de poelsnip werden 10 exemplaren uitgerust met een logger; daarvan werden er het jaar daarop drie teruggevangen. De poelsnip blijkt na vertrek uit Zweden vrijwel non-stop over Oost-Europa en de Sahara naar het overwinteringsgebied in

Centraal-Afrika te vliegen. Op de voorjaarsstrek pleisterden de drie vogels alleen in het zuidoosten en oosten van Europa voordat ze op hun broedplaats in Zweden werden teruggevangen.

Van de grauwe klauwier werden van de 74 vogels met logger er slechts 13 teruggevangen. Negen loggers konden worden uitgelezen. Op de najaarstrek pleisterden de klauwieren in Zuidoost Europa, trokken in één ruk de Sahara over en verbleven dan een tijdje in de Sahel. Daarna trokken ze in één ruk over de zone met tropisch regenwoud naar het zuiden van Afrika om te overwinteren. De voorjaarsstrek ging in eerste instantie naar Oost-Afrika en daarna via het Arabisch schiereiland terug naar Zweden, ogenschijnlijk een flinke omweg. Daarmee werd het eerste harde bewijs geleverd voor een dergelijke 'loop-migration'.

Het gebruik van geolocators is momenteel toepasbaar bij vogels met een gewicht vanaf ca 20 gram, en levert vele malen meer informatie over trek- en foerageergebieden dan het traditionele ringen. Dat laatste blijft echter nog steeds van groot belang voor populatiestudies en het bepalen van overleving en reproductie.

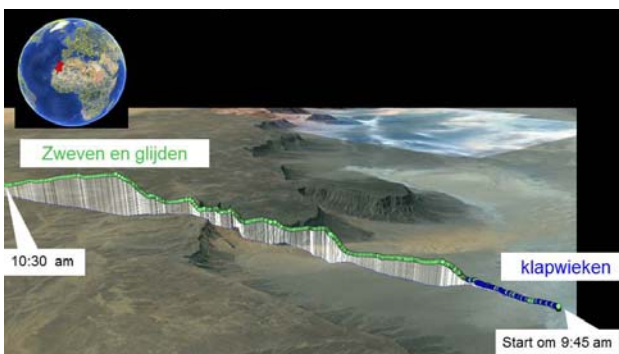
Figuur 3. Voorjaars- (blauw) en najaarstrek (rood) van negen grauwe klauwieren voorzien van lichtloggers. Alle individuen vertonen een 'loop migration', met verschillende heen- en terugreis.

'Big Brother is watching you!'

Willem Bouten werkt bij het Instituut voor Biodiversiteit en Ecosysteem Dynamics (Universiteit Amsterdam). Met zijn onderzoeksgroep 'Computational Geo-Ecology' bestudeert hij het gedrag en de verspreiding van soorten in relatie tot de abiotische omgeving. Zo wordt er gekeken hoe de vliegstrategie van vogels afhangt van atmosferische omstandigheden (zoals bijvoorbeeld het voorkomen van thermiek), hoe dit de efficiëntie en de duur van de trek beïnvloedt, en hoe dit uiteindelijk leidt tot variatie in broedsucces. In zijn presentatie licht hij het gebruik van een (door zijn groep ontwikkelde) GPS-logger toe. De logger weegt maar twaalf gram, en daarmee kan elke drie seconden gemeten worden waar een vogel zich bevindt en wat hij op dat moment doet. Omdat het mogelijk is om op afstand de gegevens te downloaden, is het niet nodig om de vogel terug te vangen om aan de gegevens te komen. Met behulp van internet kunnen vanuit elke plek op aarde nieuwe instellingen voor een meetprogramma naar een vogel gestuurd worden.

Het meest indrukwekkende voorbeeld in de presentatie is wel de trekroute van de grauwe kiekendief. De positie van de vogel wordt geprojecteerd op de google maps van de Sahara, en op grond van de signalen van de logger kan ook nog worden vastgesteld dat de vogel 's ochtends klapwiekend opstijgt ergens in de Sahara, en dan met benutting van de thermiek met spiralen en glijvluchten op verschillende hoogtes verder naar het zuiden trekt. Maar ook de voorbeelden van het foerageergedrag van kleine mantelmeeuwen zijn ruimschoots de moeite waard!

Figuur 4. De vliegstrategie en het gebruik van thermiek door een trekkende grauwe kiekendief in de Sahara kon met ongelooflijk detail worden vastgelegd, waarbij elke drie seconden een zeer exacte plaatsbepaling en informatie over de aard van de beweging werd verkregen.

Het systeem wordt inmiddels gebruikt op meer dan 250 vogels van 13 soorten. Met de resultaten

kan ook antwoord worden gevonden op toegepaste vragen, zoals bijvoorbeeld landschapsbeheer in relatie tot windparken, vliegvelden en natuurbehoud.

Een genoegeelijk intermezzo vormden de interviews van Andrea van Pol met de 'oude rotten' (Daan Buitenhuis, Kees Terpstra en Hans de Wilde) en met de 'jonge honden' (Bram Ubels en Stefan Sand). Heerlijk, dat gevoel van de 'goede oude tijd', waarin het ringen misschien wel wat simpeler was en waar de vergunning op het politiebureau moest worden opgehaald! Hartverwarmend was ook het enthousiasme van de nieuwe garde. Alleen is het wel opvallend dat er ook bij die jonge garde de vrouwen niet (of nauwelijks?) vertegenwoordigd zijn.

Onder de titel 'Gebruik van ringgegevens voor rode lijst' geeft Ruud Foppen (*Vogelbescherming Nederland*) een visie op waar het met ringen in de nabije toekomst naar toe moet. Hij neemt op bewonderenswaardig soepele wijze deze taak van de verhinderde Robert Kwak over.

Vogelbescherming Nederland stelt groot belang in het wetenschappelijk onderbouwen van de beschermingsnoodzaak. Momenteel wordt daarvoor in een samenwerkingsverband (o.a. met VT, SOVON en Radboud Universiteit Nijmegen) gewerkt aan het opzetten van een 'early warning system' voor de kwaliteit van Nederlandse vogelpopulaties. Ringgegevens zijn daarbij ook belangrijk voor het definiëren van functionele populaties en voor het verkrijgen van gegevens over demografische parameters als reproductie, overleving, immigratie en emigratie.

Met behulp van 'Geïntegreerde Populatie Monitoring' wil Vogelbescherming komen tot een vroegtijdig herkennen van ontwikkelingen die vogelpopulaties bedreigen en inzicht krijgen in de oorzaken van achteruitgang; daarmee kunnen beschermingsacties sneller en effectiever worden uitgevoerd. Ringwerk is essentieel voor het leveren van gegevens voor deze benadering.

Het hoeft geen betoog dat er tijdens de afsluitende borrel weer volop gebruik gemaakt werd van de mogelijkheid om oude bekenden te spreken, ervaringen uit te wisselen en nieuwe contacten te leggen. De bijeenkomst eindigde zoals het ook begon: met een oorverdovend geroezemoes.

Wilt u nog meer horen en zien van het symposium? De DVD met alle lezingen en interviews is nu verkrijgbaar in de webwinkel:

<http://www.vogeltrekstation.nl/winkel/dvd-symposium-100-jaar-vogels-ringen>. Ook bestaat de mogelijkheid om de DVD op te halen tijdens de ringersdag op 10 december a.s. Geef dit dan a.u.b. aan in het veld 'opmerkingen bij deze bestelling' en kies bij verzendkosten voor 'zelf ophalen'. U betaalt dan geen verzendkosten.

Gijs van Tol, gijsvantol@yahoo.com

Geciteerd uit Ringersnet

Gijs van Tol

Naast OHV is Ringersnet een belangrijk medium voor de communicatie tussen ringers (HULDE aan de webmasters!). Naast een snelle uitwisseling van feiten en meningen is Ringersnet soms ook de basis voor gedegen studies, zoals bijvoorbeeld over de mezentrek.

Het is niet de bedoeling om alle informatie-uitwisseling op Ringersnet samen te vatten voor OHV. Toch zijn er zo nu en dan discussies waarvan je denkt: "Hé, dat is misschien wel interessant om dit later nog eens terug te lezen". Dit maal enkele verschillende 'krenten' van 'Ringersnet'.

dode vogels

In juli meldden Rinse van der Vliet en Trinus Haitjema een belangwekkend onderzoek over het risico van verwonding en sterfte van vogels door het vangen met mistnetten. Dit onderzoek is uitgevoerd door acht Amerikaanse onderzoekers van zes verschillende universiteiten en instituten. Bij het onderzoek, dat vooral zangvogels omvatte, waren 22 ringgroepen in de VS en Canada betrokken. Het is daarmee het eerste uitgebreide onderzoek naar de risico's van het vangen met mistnetten. Het volledige verslag van het onderzoek is na te lezen op <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.2041-210X.2011.00123.x/pdf>

Uit de resultaten blijkt dat sterfte en verwondingen meestal minder dan 1 procent van de vogels treft, althans bij ringstations met veel ervaring. Er is wel verschil tussen soorten, waarbij de grotere soorten meer risico lopen op gebroken of beschadigde poten, terwijl kleinere vogels meer gevoelig zijn voor stress, verwondingen doordat ze erg verward zitten in het net of beschadiging van de vleugels.

Het vastleggen van deze incidenten is niet alleen van belang om risico's zo veel mogelijk te beperken, maar ook van wetenschappelijk belang,

o.a. bij mark- recapture studies zoals bv CES om eventuele 'ruis' te beperken. Volgens Trinus Haitjema is Denemarken het enige land in Europa waar ringers verplicht zijn om via een formulier melding te maken van vogels die tijdens het vangen/ringen zijn doodgegaan.

De onderzoekers benadrukken verder het belang van een goede training van de ringers en goede protocollen om verwonding en sterfte te voorkomen, en eventuele stress tijdig te signaleren.

Naar aanleiding van dit artikel attenderen Marc van Leeuwen en Klaas van Dijk op het Dutch Wildlife Health Centre (<http://www.dwhc.nl>), dat dode vogels onderzoekt op mogelijke ziektes, parasieten etc.

niet meer ringen?

Op Ringersnet kwam een stukje uit de Volkskrant aan de orde, dat kennelijk was geïnspireerd door het hiervoor genoemde onderzoek. Daarin stelt een 'vogelvriend' dat we na 100 jaar ringonderzoek maar moeten stoppen met ringen; we hebben inmiddels wel genoeg kennis en de sterfte en stress van de vogels bij het vangen en ringen is dus niet meer verantwoord. Bovendien, zo stelt hij, zijn ringers een belangrijke bron van besmetting van vogels met het geel (*Trichomonas*) en een belangrijke vector bij de verspreiding van vogelpest.

Helaas bevat het verhaal diverse halve waarheden. Zo blijkt dat we vaak nog veel te weinig weten van trekgedrag, reproductie en sterfte om een effectieve bescherming van vogels te kunnen garanderen (zie de voorbeelden op het symposium). En bij vogelziekten onderstreept Dr. Robinson van de BTO in 'British Birds' juist het belang van ringonderzoek, dat cruciale informatie levert over de virulentie en de verspreiding van de ziekte.

De directeur van het NIOO en de voorzitter van de Ringersvereniging hebben in een reactie de wat ongenueanceerde uitlatingen recht gezet. Toch blijft het jammer, want het ringwerk is onnodig in een kwaad daglicht gesteld (*zijn er daarom misschien de laatste tijd weer diverse meldingen van doorgesneden mistnetten?*). Gelukkig komt er nog een uitvoeriger artikel in de Volkskrant om een breder publiek te informeren over het belang van ringen bij het onderzoek aan en de bescherming van vogels.

Vangen en (traditioneel) ringen

De toepassing van moderne middelen komen met de regelmaat van de klok op 'Ringersnet' aan de orde. Voorbeelden zijn o.a. een melding van een gezenderde koekoek uit Groot-Brittannië in Nederland, zwaluwen die met geolocators worden uitgerust en kiekendieven en rosse grutto's met zenders die spectaculaire resultaten opleveren.

Te midden van dit geweld viel een klein bericht op van Norbert Roothaert uit België. In het kader van project 'Acrola' wordt daar op drie plaatsen via een vast protocol – geen nachtgeluid, alleen vanaf één uur voor zonsopgang het geluid van waterrietzanger- gevangen. Resultaat na de eerste dag: 4 waterrietzangers. Dat lijkt me (naast natuurlijk de ervaringen met het vangen van rallen en kwartels) een mooi voorbeeld van hoe systematisch ringen meer inzicht kan geven in het voorkomen van vooral nachttrekkers.

Opvallend waren de talrijke vangsten van draaihalzen, met als absolute topper een foto van maar liefst 4 draaihalzen die op één dag in de Ooijpolders waren gevangen.

Rietgorzen werden eind september/ begin oktober plaatselijk in duidelijk hogere aantallen gevangen dan in andere jaren. Zo meldt Arend Timmerman: "Zaterdag 1 oktober vingden we voor ons doen uitzonderlijk veel rietgorzen aan de oever van het Bergumermeer vlakbij Drachten. Daar waren 4 eerder in 2010 en 2011 door ons geringde vogels bij en 3 vogels die in 2007, 2010 en 2011 door onze collega's aan de andere kant van het meer waren geringd". Arend vermoedt dat er een plotseling gunstige situatie was ontstaan voor rietgorzen om uit hun broedgebied te vertrekken.

Ook aan de oever van het Tjeukemeer (Jan de Jong, 46 stuks), Zwarte Meer (Symen Deuzeman, 83 stuks) en Almere (Ton Eggenhuizen, 37 stuks) werd op 1 oktober goed gevangen, terwijl ook de aantallen bij Elburg op 30 september en 3 oktober er mochten wezen (Bennie van den Brink, resp. 40 en 33 stuks).

Zowel Symen Deuzeman als Ton Eggenhuizen melden dat rietgorzen vooral in september en begin oktober goed op geluid reageren. Doe er uw voordeel mee!

Soms kom je op 'Ringersnet' merkwaardige berichten tegen, zoals over 'tongspitten' bij veldleeuweriken. Dat blijkt echter geen barbaars gebruik, maar een bericht van Arne Hegemann, die vraagt of er lezers zijn die publicaties kennen over

tongvlekken (of tongstippen of tongspots). Hij bevestigt ook nog eens (zie ook OHV 119, pag. 17) dat de tongvlekken bij veldleeuweriken volgens hem geen bruikbaar kenmerk zijn om de leeftijd te bepalen.

Gijs van Tol, gijsvantol@yahoo.com

Noot redactie:

Vogeltrekstation is bezig met een formulier voor het melden van dode vogels tijdens ringwerk, geïnspireerd door het Deense formulier waar in de rubriek over wordt gesproken, en in samenspraak met het DWHC. Het formulier zal binnenkort beschikbaar komen op de website van Vogeltrekstation.

Terugmeldingen 2011-3

Henk van der Jeugd

De hier vermelde terugmeldingen zijn vrijwel altijd ingezonden door de betreffende ringer of melder, en soms geselecteerd uit onze databank. Een fotokopie (of uw attendering via e-mail) van uw memorabele melding is altijd *van harte* welkom. Terugmeldingen van vogels met Nederlandse ringen en/of vogels gevonden in Nederland die om de één of andere reden bijzonder zijn. S.v.p. niet een vijf jaar oude Zilvermeeuw. Uw hulp voor deze rubriek wordt erg op prijs gesteld, omdat wij niet de gelegenheid hebben alle terugmeldingen stuk voor stuk te bezien.

Scholekster, *Haematopus ostralegus*, Arnhem 5427777

Deze scholekster werd geringd op 10 mei 2010 te Hatsum, Franeker (N53.18, E5.66) als broedvogel (> 3 kj) door Kees Oosterbeek. Naast een metalen ring kreeg de vogel ook twee kleurringen: links lime T, rechts zwart S. Vervolgens werd deze scholekster vier keer afgelezen en gefotografeerd bij Cádiz, in de zuidpunt van Spanje in het najaar van 2010. Ook in oktober 2011 werd de vogel daar weer gezien. Van de in Nederland geringde scholeksters is er maar een handje vol meldingen uit Zuid-Spanje of zuidelijker. De meeste vogels blijven bij ons of gaan tijdens koude winters naar Frankrijk.

Scholekster, *Haematopus ostralegus*, Arnhem 5363968

Een andere scholekster die een lange reis ondernam werd geringd op 20 oktober 2004 door Wim Fokker en zijn collega's van VRS Calidris, tijdens een nachtelijke vangactie op het wad bij Schiermonnikoog. Op 15 september 2010 werd de vogel dood gevonden in de buurt van Archangelsk. Het is bekend dat Scholeksters die rond de Witte

Zee broeden in Nederland overwinteren en doortrekken, maar het aantal terugmeldingen is gering.

Vuurgoudhaan, *Regulus ignicapillus*, Arnhem Y 50612

Hoewel er redelijk wat vuurgoudhaantjes in Nederland worden geringd leidt dit maar heel zelden tot terugmeldingen buiten onze landsgrenzen. Een vuurgoudhaan die op 6 oktober 2008 geringd werd als eerstejaars man door Fred Koning in de buurt van Zijpe werd anderhalve maand later, op 26 november 2008, teruggevangen als eerstejaars vrouwtje aan de kust ter hoogte van Beccles in Suffolk, Engeland. Dit was pas de vijfde terugmelding van een vuurgoudhaan in Engeland. Van de bijna 12 duizend geringde vogels zijn er daarnaast terugmeldingen uit België (5), Duitsland (4), Tsjechië (1) Frankrijk (1) en Guernsey (1).

Steenuil, *Athene noctua*, Arnhem 3524409

Deze steenuil werd als 2^e kj vogel geringd op 4 maart 2000 door Frans Stam in Angerlo. Het geslacht was toen nog niet bekend. Vanaf dat moment is de vogel, waarvan al gauw bleek dat het een mannetje moest zijn, regelmatig afgelezen in de nestkast. Tot en met 2003 was dat met hetzelfde geringde vrouwtje. Van 2004 t/m 2008 was de vogel vergezeld van een ander, eveneens geringd vrouwtje en in 2010 bevond zich een ongeringde vrouw in de nestkast, de derde levenspartner. Op 30 december 2010 werd de man in het duivenhok bij de burens afgelezen en weer losgelaten. Hij was toen inmiddels bijna 12 jaar oud. In de jaren dat de vogel niet in de nestkast werd afgelezen broedde hij zo goed als zeker in een naast de nestkast staande knotwilg met veel holten. Hoewel er twee legsels en één broedsel van hem verloren zijn gegaan, waarschijnlijk door een steenmarter, is hij toch succesvol met achttien uitgevlogen kuikens in negen jaar.

Mededelingen van het VT

Henk van der Jeugd

52e Ringersdag op nieuwe locatie!

Op zaterdag 10 december 2011 wordt voor de 52e keer de jaarlijkse ringersdag georganiseerd. De ringersdag is in de eerste plaats bedoeld voor ringers en assistent-ringers aangesloten bij het Vogeltrekstation, maar is ook voor anderen interessant en leuk. Het hoe en waarom van het vangen en ringen van wilde vogels komt uitgebreid aan bod in een aantal lezingen. Traditiegetrouw is er een 'mystery bird competitie',

waarbij de nadruk zal liggen op de hernenning van kleden en leeftijden van vogels die ringers met regelmaat in de hand hebben. De ringersdag is ook een belangrijke ontmoetingsplaats voor ringers onderling, geïnteresseerden en aspiranten.

LET OP: Voor het eerst sinds héél lange tijd wordt de ringersdag op een NIEUWE LOCATIE georganiseerd: Het **Radix gebouw te Wageningen!** Het Radix gebouw is gevestigd op de campus van Wageningen University. Dit is tegenover het nieuwe gebouw van het NIOO-KNAW waar Vogeltrekstation is gevestigd. Het bezoekadres is: Radix - gebouwnr. 107 Droevendaalsesteeg 1, 6708 PB Wageningen. De Campus van de WUR is goed bereikbaar met de auto en per openbaar vervoer. Kijkt u voor het programma en reisinformatie op: <http://www.vogeltrekstation.nl/vogeltrekstation/ringersdag-2011>. Daar kunt u zich ook AANMELDEN voor deze dag (doet u dat alstublieft!) en aangeven of u voor een gering bedrag (broodjes €1,50) van een heerlijke lunch wilt genieten, verzorgd door onze huiscateraar Jeroen van Rosevelt.

Op Het Vinkentouw als pdf

Op Het Vinkentouw is als pdf beschikbaar op onze website, vanaf het eerste nummer in de nieuwe layout, nummer 117. De pdf bestanden hebben als voordeel dat foto's en grafieken in kleur beschikbaar zijn. Ga naar <http://www.vogeltrekstation.nl/resultaten/op-het-vinkentouw>. Op die plaats zullen we ook de oudere nummers als pdf beschikbaar maken.

***Trichomonas* oftewel 'het geel'**

De besmettelijke vogelziekte *Trichomonas gallinae*, ook wel bekend als het geel, werd voor het eerst in 2005 vastgesteld bij groenlingen in Engeland. In 2009 werden ook in Nederland voor het eerst groenlingen gezien die deze -dodelijke- ziekte bij zich hadden. In Engeland heeft de ziekte, die sinds 2005 elk jaar terugkeert in nazomer en herfst, geleid tot een fikse afname van de groenlingpopulatie. In Nederland lijkt het aantal besmette vogels tot nu toe beperkt, en het aantal meldingen is laag. Dit jaar worden er zowel in Engeland als in Zweden weer grote aantallen groenlingen, maar ook andere vinkachtigen, gemeld die de ziekte bij zich hebben. Aangenomen wordt dat trekkende vinken de ziekte vanuit Engeland naar Scandinavië en ook naar Nederland hebben gebracht. Engelse en Zweedse ringers vangen dit najaar geregeld vogels met kenmerken van de ziekte: vogels zijn verzwakt,

vaak met opgezet verenkleed, vaak loopt er vocht uit de snavel en is de snavelstreek daardoor nat, er wordt voedsel opgegeven en de vogels hebben hoorbaar moeite met ademen. Soms hebben vogels een opgezwollen hals. Tot nu toe hebben ons nog geen berichten bereikt dat Nederlandse ringers vogels met het 'geel' hebben gevangen. Gezien de grote aantallen in Scandinavië zouden er dit jaar ook in Nederland grotere aantallen vogels met het 'geel' kunnen opduiken. Indien u vogels met het 'geel' vangt kunt u contact opnemen met het DWHC: 030-2537925, of stuurt u een email naar: dwhc@uu.nl. DWHC heeft behoefte aan vers dode vogels voor onderzoek.

Overleden (oud) ringers

Het afgelopen jaar bereikte ons bericht van het overlijden van de volgende personen:

Fred van Vemden	22 december 2010
Jan Hendriksma	23 februari 2011
Jan Marra	31 januari 2011
Gerrit Frank	7 juli 2011
Freek Weijermars	21 juli 2011
Bert Blaauw	17 september 2011
Oane Tol	21 november 2011

Fouten of onvolledigheden in dit overzicht graag melden bij Vogeltekstation.

Wet Natuur

Het Ministerie van EL&I is bezig de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet en de Boswet samen te voegen tot één nieuwe wet: de Wet Natuur. In de nieuwe Wet Natuur zijn veel zaken vereenvoudigd en worden enkele zaken teruggedraaid. Los van de bezorgdheid dat de natuur in Nederland met deze nieuwe wet minder goed beschermd is, die door veel maatschappelijke organisaties geuit is, en die wij delen, houdt de Wet Natuur voor Vogeltekstation een bijzonder belangrijke wijziging in: Alle vergunningverlening zal worden gedelegeerd van het Rijk naar de provincies. Dat betekent dat de positie van Vogeltekstation als enige organisatie in Nederland die machtigingen aan individuele ringers mag uitgeven onder een raamvergunning, in gevaar komt. Dat brengt grotere administratieve lasten en kosten met zich mee voor ringers, provincies en Vogeltekstation, en bemoeilijkt de koppeling tussen vergunningverlening, ringuitgifte en gegevensbeheer. Vogeltekstation, de Ringersvereniging en het NIOO-KNAW hebben bezwaar aangetekend tegen deze delegatie bij staatssecretaris Bleker. Het bezwaar is mede ondertekend door Vogelbescherming. Het is nog

niet bekend of onze bezwaren tot een gewijzigd voorstel leiden.

Ring-MUS

Het *ring*-MUS is nu ruim acht maanden bezig. Inmiddels zijn er 49 actieve projecten verspreid door het hele land. Op dit moment zijn we bezig met de evaluatie van het project. Hoe loopt het? Hoe is het de deelnemers bevallen? Wat kan er beter? Alle deelnemers hebben een evaluatieformulier ontvangen. We willen deze mensen vragen het formulier ingevuld aan ons te retourneren vóór de ringersdag zodat we daar aandacht aan de evaluatie kunnen besteden. De eerste indruk is dat deelnemers het over het algemeen als een leuk en toegankelijk project ervaren dat gemakkelijk uit te voeren is. Het is ook leuk voor de kinderen, en je krijgt een indruk van de verschillende individuen in je tuin. Sommigen vinden het juist wel, anderen juist niet geschikt voor het opleiden van nieuwe ringers. Het geringe aantal vogels en soorten zien sommigen als een belemmering voor de opleiding. Veel deelnemers zoeken naar alternatieve vangmethoden voor huismussen. Ook wordt er gevraagd om meer artikelen in het starterspakket, o.a. van alle veelvoorkomende series één ringstreng. Kom naar de ringersdag om meer te horen over ring-MUS!

Verlengen van uw ringvergunning

Op 1 maart 2012 loopt uw huidige ringvergunning af. Om voor verlenging in aanmerking te komen dient u tijdig het formulier dat u bij dit nummer van OHV aantreft in te vullen en op te sturen. Ook assistent-ringers dienen het formulier in te vullen en op te sturen! U kunt het formulier ook downloaden van de website. Vult u het vandaag nog in en stuur het op, en voorkom teleurstelling. Elk jaar vergeten zo'n 80 mensen het formulier op te sturen. Dat betekent veel extra werk voor u en voor ons. Laten we proberen dit aantal drastisch terug te brengen!

Website van het Vogeltekstation

De website van het Vogeltekstation verandert bijna dagelijks, en de website gaat een steeds belangrijkere rol spelen in de communicatie tussen vogeltekstation, ringers, assistenten en geïnteresseerden. Bezoekt u de website daarom regelmatig. In de sectie "Informatie voor ringers" vindt u belangrijke nieuwsberichten die u aangaan. Hier kunt u ook alle informatie over uw vergunning, over certificering en andere belangrijke zaken voor (en door!) ringers vinden. Gebruik de website!

Certificering, een voortgaand proces

Binnen het certificeringssysteem moet elke ringer minimaal één maal per drie jaar een bijeenkomst bijwonen. De agenda (www.vogeltrekstation.nl/informatie-voor-ringers/agenda-certificeringsbijeenkomsten) van dergelijke bijeenkomsten staat op onze website, evenals de volledige tekst van het certificeringssysteem. Aanmelden kan via het webformulier of direct vanuit de agenda op de voorpagina van de website. Op de website kunt u met behulp van uw ringnummer ook nazien wanneer u voor het laatst een bijeenkomst hebt bijgewoond. Op alle ringvergunningen die zijn afgegeven ná 15 april 2009 wordt bovendien de datum vermeld waarop uw certificeringsstatus afloopt. Zorg dat u tijdig een nieuwe bijeenkomst heeft gevolgd! Als u op 1 maart in de voorgaande drie jaren geen bijeenkomst succesvol hebt bijgewoond (of een dienstverband met een beroeps-onderzoeks-instelling is niet aantoonbaar), dan wordt uw ringvergunning niet verlengd.

(Te) weinig geringd?

Beginnend in 2006 gaan we elk jaar uiterlijk op 1 maart het afgelopen jaar evalueren: als het aantal geringde vogels van een ringer (vrijwel) nihil is dan vraagt het Vogeltrekstation u dat toe te lichten. Als er dan voor ons geen beeld zichtbaar wordt waarin verbetering gaat optreden dan wordt (dat deel van) de ringvergunning op 1 maart van dat jaar niet verlengd. (Op Het Vinkentouw nr.104, blz.5)

CES-gegevens op tijd insturen

Het CES-project levert belangrijke informatie op over reproductie en overleving van Nederlandse broedvogels. Om een vlotte verwerking en snelle rapportage mogelijk te maken verzoeken we u dringend uw ring- en terugmeldgegevens van het CES-project, inclusief de ingevulde overzichtlijst, uiterlijk op 1 oktober van het zelfde jaar aan het VT te melden, zodat kort daarna met de controle van de gehele gegevensset kan worden begonnen. Over te laat ingestuurde gegevens kan geen vergoeding voor de gebruikte ringen worden betaald. CES is ons belangrijkste monitoring project en die gegevens moeten op tijd binnen zijn, anders verliest het project zijn actualiteit, en daarmee zijn waarde.

Jaarlijks verlengen van uw ringvergunning.

Elke ringvergunning heeft een geldigheidsduur van één jaar (1 maart - 1 maart). Bij het novembernummer van Op het Vinkentouw zit een formulier waarop u uw handtekening kunt zetten en terugsturen: 'ja, ik wil volgend jaar weer een ringvergunning'. Een aantal mensen vergeet dat te doen, of heeft geen formulier ontvangen en merkt ook niet dat zij dan in februari geen nieuwe vergunning toegestuurd krijgen. U kunt het formulier ook downloaden van onze website. Hebben wij, om wat voor reden dan ook, uw brief met handtekening voor een nieuwe vergunning niet ontvangen dan kan dat tot 1 juli worden rechtgezet. Na 1 juli wordt uw ringvergunning beëindigd. U kunt opnieuw een aanvraag indienen, die wordt dan beoordeeld volgens de dan geldende normen.

Bestellen van ringen

Normaal gesproken worden bestellingen in onze webwinkel elke week afgehandeld en verstuurd, soms vaker. Het kan echter voorkomen dat door grote drukte de verwerking van bestellingen trager verloopt. We verzoeken u dringend daarmee rekening te houden voor uw ringactiviteiten en uw bestellingen tijdig te plaatsen. We kunnen niet garanderen dat 'last-minute' bestellingen van ringen tijdens het veldseizoen op tijd kunnen worden afgehandeld. Bestellingen buiten de webwinkel worden niet langer geaccepteerd. We verzoeken u zoveel mogelijk te betalen met IDEAL.

Klachten over verzoeken opsturen van ringgegevens

Regelmatig krijgen we klachten van de ringers over het feit dat er veel verzoeken om ringgegevens ('navragen') bij uw berichten in GRIEL staan. Begrijpelijk, maar er is een logische verklaring. U krijgt zo'n verzoek van ons als er een terugmelding door ons ontvangen is van een ring die aan u verstrekt is en uw ringgegevens zijn er nog niet. We stellen het dan op prijs als u die ringgegevens z.s.m. aan ons door geeft, dan krijgt u ook z.s.m. de terugmelding opgestuurd. Heeft u nog geen toegang tot GRIEL en wilt u graag ringgegevens invoeren, meld het ons en u kunt aan de slag.

Maar het gebeurt ook regelmatig dat iemand een terugmelding doorgeeft waarbij er een fout in het ringnummer is gesloten. Als de ringgegevens **wel** aanwezig zijn krijgt de ringer een verkeerde terugmelding (bv. geringd als Tuinfluiter, teruggemeld als Boerenwaluw); als die ringgegevens **niet** aanwezig zijn, dan krijgt de eigenaar van de ringstreng ten ontechte een verzoek om die ringgegevens op te sturen, terwijl de desbetreffende ring nog niet is gebruikt. Deze navragen worden veroorzaakt door lees- tik- of schrijffouten van de melder en worden automatisch gegenereerd. Vogeltrekstation kan hier niets aan doen, maar ontvangt natuurlijk wel graag bericht van u dat de ring nog niet is gebruikt. We weten dan dat de melding onjuist is en kunnen deze verwijderen.